

Олександр РУДКІВСЬКИЙ,

кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри німецької філології та перекладу Київського національного лінгвістичного університету
(Україна, Київ) waltorna@ukr.net

ФОНЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ВАРІАНТІВ ГОЛОСНИХ ФОНЕМ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Стаття присвячена проблемі зіставного фонетичного аналізу реалізації голосних сучасної німецької та української мов на матеріалі аудіотекстів інтерв'ю з представниками культурно-політичної еліти Німеччини та України. Феномени модифікацій німецьких голосних найбільш поширені у ненаголошених положеннях на стику морфем і фонетичних слів. Зокрема, поширеними явищами є втрата тривалості, зміщення за підняттям, централізація, делябіалізація озублених та випадіння голосних. Крім того, встановлено тенденцію до звуження українських голосних, що мотивовано різними позиційними чинниками.

Ключові слова: алофон, модифікація, підняття, елізія, звуження.

Літ. 12.

Oleksandr RUDKIVSKIY,

Ph.D in Philological sciences, Associate Professor;
postdoctoral student of German Philology and Translation Department
Kyiv National Linguistic University
(Ukraine, Kyiv) waltorna@ukr.net

PHONETIC PARAMETERS OF VOWEL PHONEME ALLOPHONES OF GERMAN AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article deals with a comparative analysis of the implementation of the vowel allophones in modern German and Ukrainian on the material of interview audiotexts with representatives of the cultural and political elite in Germany and Ukraine. The modification phenomena of German vowels are most common in the unstressed position at the junction of morphemes and phonetic words. In particular, the common ones are the duration loss, the raise offset, the centralization and delabialization of labial vowels. In addition, a narrowing trend of Ukrainian vowels has been set, motivated by various positional factors. As a typological feature of Ukrainian vocalism appears the influence of surrounding palatalized consonants. The difference in the quantity and quality parameters between stressed and unstressed vowels is not so strongly expressed in Ukrainian as in German by exception of the phonemes /i/, /ɔ/, /e/. In general, the greatest degree of accommodation of Ukrainian vowels is determined by the place of neighbouring consonant formation, or rather by how closely is the articulation of a vowel and a neighbouring consonant. The influence of velar consonants on the vowels /ɔ/ and /u/ is less than that of impact apicals. On the other hand palatalized coronal consonants show greater influence on back vowels than on front vowels.

Keywords: allophone, modification, raise, elision, narrowing.

Ref. 12.

Александр РУДКІВСКИЙ,

кандидат филологических наук, доцент, докторант кафедры
немецкой филологии и перевода Киевского национального
лингвистического университета (Украина, Киев) waltorna@ukr.net

**ФОНЕТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ ВАРИАНТОВ ГЛАСНЫХ ФОНЕМ
НЕМЕЦКОГО И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ**

Статья посвящена проблеме сопоставительного фонетического анализа реализации гласных современного немецкого и украинского языков на материале аудиотекстов интервью с представителями культурно-политической элиты Германии и Украины. Феномены модификаций немецких гласных наиболее распространены в безударных положениях на стыке морфем и фонетических слов. В частности, распространенными явлениями являются потеря продолжительности, смещение по подъему, централизация, делабиализация огубленных и выпадение гласных. Кроме того, установлена тенденция к сужению украинских гласных, мотивированная различными позиционными факторами.

Ключевые слова: аллофон, модификация, подъем, элизия, сужение.

Лит. 12.

Постановка проблеми. Попри численні праці, присвячені вивченню спільного та специфічного в різних мовах, у сучасній лінгвістиці досі відсутнє детальне висвітлення таких узагальнюючих параметрів зіставної фонології як структурні характеристики фонетичних систем конкретних мов, зокрема, німецької та української. Тому саме цю проблему вважаємо за потрібне розглянути в пропонованій статті. Розгляд специфічного у фонетичних системах мов передбачає аналіз причин, умов і реалізації відмінностей мовних одиниць у структурному і функціональному плані [1, 64].

Аналіз досліджень. Проблемою кількісних та якісних показників відмінностей фонемного складу германських та слов'янських мов займалися як українські [2; 4; 6], так і зарубіжні науковці [12]. Дослідники проаналізували реалізацію голосних фонем стандартної німецької мови та її діалектів [3; 10], розкрили чинники формування сучасного стандарту вимови [9]. Дослідженню вокалізму української мови присвятили свої праці багато українських та іноземних науковців. Серед них помітне місце займає аналіз кількісних та якісних характеристик голосних [5], звукової характеристики сучасної української літературної мови [8], української фонетичної системи в парадигмі міжнародної фонетичної асоціації (МФА) [7].

Мета статті. Слід зазначити, що поза увагою вчених залишається питання структурної та функціональної мотивованості кількісної та якісної редукції голосних української мови. Нерозв'язаною залишається проблема встановлення й порівняння фонетичних параметрів алофонів голосних фонем німецької та української мов, що взято за мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу. На підставі слухового, інструментального та статистичного аналізів аудіо текстів інтерв'ю із представниками культурно-політичної еліти Німеччини та України загальним обсягом понад двох годин отримано реалізації голосних фонем у відсотках. Із цього можна вивести такі ступені редукції голосних: I – втрата тривалості → закриті короткі варіанти голосних; II – зміна якості → відкриті варіанти голосних; III – централізація → [ə]; IV – елізія.

У німецьких відкритих коротких голосних фонем процес редукції починається вже зі ступеня (III), який можна вважати першим для зазначеного фонем. Зміщення ряду та ступеня підняття в напрямку до [ə] потрібно вважати загальною тенденцією централізації голосних. Вона є найбільш очевидною та важливою в сфері редукції голосних фонем. При цьому в групі довгих закритих фонем повністю централізовані варіанти у фонем /i:/, /u:/, що у трапеції голосних знаходяться далеко від [ə], спостерігаються найбільш часто. Закриті довгі голосні фонем утворюють значно більше варіантів звуків ніж відкриті короткі. Останні частіше зазнають повної елізії ніж закриті довгі голосні, за винятком /e:/.

Загалом, у групі відкритих голосних переважають повні форми, взагалі нередуковані алофони ніж у закритих довгих голосних. Типовими для дослідженого матеріалу можна вважати для закритих довгих голосних фонем закриті довгі й закриті короткі варіанти. Ці відкриті варіанти спостерігаються переважно у ненаголошених складах флексій повнозначних слів та ненаголошених синсемантичних словах, напр., «und **kehrte** zurück» – [ʔunt keʰtə t̪suʰʔyk], «dem» – [dem]. Потрібно зазначити, що відкриті короткі фонемі реалізуються, як правило, також як відкриті короткі алофони.

Стосовно фонетичних характеристик голосних переднього ряду можна зазначити таке. У межах ступенів редукції I і II йдеться про три види редукції, а саме, лабіалізованість, дзвінкість, активність м'якого піднебіння. Однак такі алофони зустрічаються доволі рідко. Так, лабіалізовані алофони короткої голосної фонемі /i/ потрібно вважати територіальними варіантами. Огублені алофони довгої голосної /e:/ та /i:/ є виключеннями з правила, що виникли внаслідок коартикуляційних процесів антиципації огублення. Послаблення ступеня лабіалізації спостерігається напр. у сполучнику «und» – [ʔnt]. Назалізовані варіанти голосних фонем /u:/, /a:/, /ɪ/, /e/, /ɛ/, /a/, /ʊ/ трапляються також рідко. Назалізація зазначених варіантів фонем спричинена коартикуляційним впливом в оточенні носових приголосних. При цьому назальність голосного може виникати через затримку піднімання м'якого піднебіння у положенні після носового приголосного, через передчасне опускання м'якого піднебіння після носового приголосного або неповну оклюзію з носовою порожниною між двома сонорними приголосними, напр., «mal sagen» – [mā ŋ], «nachmittags» – [nā̃mĩtaxs], «weiß man, muss man» – [vaɛs m̃ z̃ ə̃m]. Перелічені приклади вказують на те, що це можливо лише в загалом сильно редукованому контексті та у фрагментах, вимовлених швидко й поверхнево, з послабленим артикуляційним напруженням.

Оглушені варіанти знайдено у всіх варіантів голосних окрім голосних верхнього підняття /ø:/, /œ/, /y:/, /ʏ/, /u:/, /ʊ/, /o:/, /ɔ/ та довгої голосної /e:/. У всіх проаналізованих випадках мова йде про рідкі фонетичні явища, що обмежуються в основному ненаголошеними складами синсемантичних слів та ненаголошені суфікси прикметників. До них належать, напр., «das, da, des, es, ist, ich, nicht» та «-zig, -lich».

Серед довгих напружених голосних фонем найбільш цікавою є реалізація напруженої фонемі /i:/. Голосна фонема /i:/ переважно (71%) реалізується як закрити. 27% закритих алофонів є довгими, 15 напівдовгими та 29% короткими. При цьому існує взаємодія між фразовим наголосом, якістю голосного та його тривалістю. 63% довгих, 44% напівдовгих та 27% коротких закритих алофонів [i] виявляються в складах повнозначних слів під синтагматичним наголосом. Іншими словами це означає, що під фразовим наголосом 98% усіх розглянутих алофонів реалізуються як закриті, із них 53% довгі, 20% напівдовгі та 25% короткі. Відкриті варіанти голосної фонемі /i:/, частка яких становить 22%, концентруються в основному в ненаголошених складах синсемантичних слів. До них належать в першу чергу артикль «die» (43% від усіх відкритих алофонів), форми дієслів «geben» та «kriegen» (27%), а також, із значно меншою кількістю, займенники «mir, sie» та «Beispiel». У 5% випадків розглянутих алофонів фонемі /i:/ реалізовано як редукований голосний [ə]. Такі явища зафіксовано в займеннику «sie» та артиклі «die». Елізія алофонів голосної фонемі /i/ обмежена вжитком синсемантичних слів (3%): «wir», «mir» та «die». Закриті та відкриті варіанти фонемі /i:/ розподілені сигніфікантно у дикторів від 1 до 5. Інші варіанти є занадто мало чисельні, щоб провести тест нормальності розподілу.

Про приналежність відкритих, централізованих та елідованих алофонів фонемі /i:/ до стандартного варіанту німецької мови можна лише робити припущення. У випадках із

«gibt» та «kriegt» йдеться у відкрито реалізованих варіантах ймовірно про територіальні дублети. Займенники «wir» – [vɛ] «mir» – [vɛ] характеризуються надрегіональною вимовою, тобто їхнє використання є зумовлене комунікативною ситуацією.

У довгої закритої фонемі /e:/ домінують закриті варіанти. Тривалість вказаної головної (як і довгої голосної /i:/) знає помітний вплив фразового наголосу. 65% довгих, 46 напівдовгих та 20% коротких закритих алофонів знаходяться в складах слів під синтагматичним наголосом. Це означає, що під впливом наголосу реалізуються 60% як довгі, 12% як напівдовгі та 26 як короткі закриті голосні звуки. Фонема переднього ряду /e:/ виявляє відносно багато перехідних форм від закритої [e:] до відкритої [ɛ:], які є у 5% розглянутих випадків довгою опущеною [e:], 3% випадків – напівдовгою опущеною [ɛ:] та у 2% короткою опущеною [ɛ]. Ці форми разом із відкритими варіантами [ɛ], що становлять 20% усіх алофонів фонемі /e:/, є реалізаціями фонемного сполучення «-ε» – [ɛɐ]. Водночас потрібно констатувати концентрацію відкритих алофонів у окремих ненаголошених словах, напр., «*der, erst, sehr, mehr, werden, er*». Таким чином, повної централізації набувають 3% усіх розглянутих алофонів довгої голосної /e:/. Повна елізія аналізованої голосної відбувається у 10% усіх розглянутих випадків. Таке часте випадіння голосної є на 94% результатом реалізації голосної в артиклях «*der, den, dem*». Можна припустити, що редуковані форми голосної /e:/ характеризуються у перелічених ненаголошених словах як надрегіональна вимова. Лише відкриті та повністю елідовані варіанти рівномірно розподілені в проаналізованому аудіоматеріалі.

Відкриту німецьку фонему /ɛ:/ можна вважати винятковою фонемою, а саме, її не стосується загальна тенденція до централізації голосних. Для відкритої фонемі рівноправно поряд знаходяться закритий [ɛ] (67%) та відкритий [ɛ] алофони (33,3%). Характерною є наявність широкої палітри перехідних варіантів від вузької до широкої реалізації – [ɛ:, ɛ̃, ɛ̄, ɛ̅] (45%). Причиною цього є очевидно поозиція єдиної довгої ненапруженої голосної фонемі в системі довгих голосних. У науковій літературі відзначено тенденцію вживання короткої широкої голосної /ɛ/, рідше довгої /ɛ:/, як вузької довгої голосної /e:/, тобто відбувається уподібнення ізольованого елемента системи голосних фонем [11, 95]. Слід зазначити, що відкриті реалізації довгої фонемі /ɛ:/ спостерігаються перед щільним приголосним [ʃ] та вокалізованим [v], натомість закриті варіанти /e:/ трапляються перед напруженими глухими приголосними та бічною фонемою /l/. З іншого боку, потрібно нагадати, що голосна фонема /ɛ:/ у позиції перед бічною /l/ має тенденцію до відкриття голосного, а отже, алофони [ɛ:] та [ɛ:] перед приголосним «r» або «l» утворюють зону плавного переходу. Можна припустити те, що діапазон закриття широкого алофону [ɛ:] виявляє регіональну варіативність, однак це не є предметом цього дослідження. Відсутність централізації та елізії голосної фонемі /ɛ:/ можна пояснити її відносно низькою частотністю. Також у випадку з рідким звуком, огубленою фонемою /ø:/, відсутні зазначені фонетичні явища. Унаслідок низької частотності голосної фонемі /ɛ:/ будь-які припущення щодо нормальності її розподілу вважаються недоцільними.

Вимовляння алофонів української фонемі /ɛ/ більше чи менше наближається до звуку [ɛ̃], наприклад, «беру» – [bɛ̃ʁu], «на вершині» – [vɛ̃ʁʃɪnɪ]. З іншого боку, вимова ненаголошеного голосного [ɛ̃] розширюється і наближається до вимови [ɛ], наприклад, «живуть» – [ʒɪ̃vutʲ], «дитина» – [dɪ̃tɪna].

Огублена фонема /y:/ реалізується в 50% розглянутих випадків як закритий алофон [y]. При цьому в 82% випадків довгий алофон [y:] знаходиться в складах слів під синтагматичним наголосом, натомість короткі варіанти бувають як наголошені, так і неакцентовані. В іншому трактуванні це означає, що в складах із синтагматичним наголосом 56% усіх

алофонів довгої фонемі /y:/ реалізуються як довгі й 44% як короткі. Відкриття ротової порожнини відбувається у 54% варіантів розглядуваної голосної. Однак відкриті й закриті варіанти фонемі /y:/ не можна вважати повністю рівноправними, тому що відкриті алофони майже виключно трапляються в ненаголошених словах «für, natürlich». Централізація та елізія в алофонах фонемі /y:/ не спостерігається.

Довга закрита фонема /ø:/ виявилася найбільш рідкісною закритою голосною, вона зазнає лише кількісної, а не якісної редукції. На тривалість, як і на інші голосні, чинить вплив фразовий наголос. В акцентованих складах як правило реалізуються довгі, в ненаголошених складах короткі закриті варіанти фонемі /ø:/.

Стосовно коротких ненапружених голосних потрібно підкреслити, що відкрита коротка фонема /ɪ/ реалізується в основному (81%) також як короткий ненапружений алофон [ɪ]. Єдиний напівдовгий варіант [ɪ̃] виникло внаслідок емфатичного подовження. Лабіалізовані та централізовані варіанти з'являються лише в певному комбінаторному оточенні, а саме, 26 разів перед щільним приголосним [ʁ], перед [m] 11 разів і тричі перед [ʃ]. Тричі зафіксовано алофон [y] – «wirklich, irgendwie, stimmt». Редуковані варіанти [ə] знаходять своє вираження дуже рідко (0,6%) та реалізуються в ненаголошених синсемантичних словах «ist», «nicht» та суфікса «-rig». Елідовані варіанти займають частку 11% від усіх реалізацій короткої фонемі /ɪ/: найбільш часто в таких неповнозначних словах: «ich», «ist», «im» та суфіксі «-ig». Реалізації [ɪ̃] та централізовані/лабіалізовані варіанти виявляють нормальний розподіл. У дикторів із невеликим артикуляційним напруженням елізія короткої фонемі /ɪ/ відбувається рідше. 72% усіх реалізацій відкритої фонемі /ɛ/ не зазнають редукції. Один раз зафіксовано над відкритий варіант [ɛ̃], що знаходиться в емфатичному контексті. Тричі відмічено напівдовгий алофон [ɛ̃] перед повністю елідованим фрикативним приголосним [ʁ]. Централізація до редукованого [ə] відбувається у 9% проаналізованих алофонів короткої фонемі /ɛ/. Дється про ненаголошені склади син семантичних слів «es», «wenn», «jetzt», «des» та префікс «ver-». У слові «jetzt» один раз вимовлено голосний високого підняття /ɪ/.

Оскільки ненаголошена фонема /ɛ/ у складах суфіксів неповнозначних слів зазнає найвищого ступеня редукції, то в 55% усіх редукованих звуків [ə] саме в такій позиції. Детальний розгляд показує, що найбільша кількість редукованого [ə] проявляється в суфіксі «-en». Ненаголошені склади «-en» із редукованим алофоном часто реалізуються після нескладового звуку [ɪ], в основному в суфіксах «-chen» та «-igen». У майже всіх інших положеннях редукований [ə] елідує. Цікавим є той факт, що в суфіксі «-en» редукований алофон майже без виключення зазнає редукції – лише 2% усіх елідованих редукованих голосних трапляються в цьому суфіксі. Інші 17% елізій походять із дієслів у формі першої особи однини із закінченням «-e». Ці дієслова у 69% від усіх розглянутих випадків вимовляються без редукованого [ə]. Крім того, елізія редукованого звуку [ə] відбувається постійно в звукосполученні «-ere-» – [(ə)ʁə] – у таких випадках випадає перший фрагмент. Особливо часто це стосується таких слів як напр. «andere» – [ʰand(ə)ʁə], «besondere» – [bəʒənˈd(ə)ʁə], «bewundere» – [bəvʊnˈd(ə)ʁə]. 2% елізій редукованого [ə] зафіксовано в цій групі слів. Слід також додати, що в суфіксах «-nes, -tet, -mes» редукований голосний [ə] інколи випадає, у слові «gerade» перший редукований звук елідує постійно, а звук наприкінці слова зазнає елізії у переважній кількості розглянутих випадків. Варіант [ə] короткої фонемі /ɛ/ та його елізія розподілені в матеріалі нерівномірно. Відносно часто відбувається елізія (17%), в основному в таких син семантичних словах як «es», «des», «jetzt» «denn» та префіксі «ver-». Значення χ^2 для основного алофона [ɛ] та елізій ледве досягають межі нормальності розподілу. Редуковані алофони [ə] виражають нормальний розподіл.

Рідко вживані німецькі короткі голосні фонemi /y/ та /œ/ не зазнають редукції. Для фонemi переднього ряду /y/ зафіксовано лише один огублений варіант [ʏ], що відхиляється від орфоепічної норми, який реалізовано в слові «Mütter».

Стосовно фонетичних характеристик голосних середнього ряду слід зазначити, що довга /a:/ та коротка /a/ відкриті фонemi у дослідженому аудіоматеріалі за якістю не диференціюються. В обох випадках ідеться про напівдовгу [aː]. Обидві голосні фонemi /a:, a/ виражають однаковий процес редукції. Щоправда, коротка голосна фонема /a/ зазнає редукції частіше до редукованого звуку [ə], або повністю елідується. Довга фонема /a/ у 25% вимовляється як довга, у 9% як напівдовга та в 61% як коротка голосна. Наголошеними є 51% довгих, 42% напівдовгих та 16 коротких алофонів голосної фонemi /a/. Це означає, що під фразовим наголосом знаходяться 51% довгих, 15 напівдовгих і 34% коротких реалізацій зазначеної голосної фонemi. Централізація голосної /a/ є відносно рідкісним фонетичним явищем (2%). Із 7 варіантів редукованого звуку [ə] 5 реалізацій зафіксовано в прислівнику «da» і два варіанти в частці «mal», двічі відмічено локалізований варіант [ɐ]. Елізія (2%) не виявляє певної прив'язки до тих чи інших слів, як у випадку з редукованим голсоним [ɔ]. Але в переважній більшості мова йде про такі ненаголошені слова як «da, aber, war, davon» і «sagen» (в еліптичному виразі «sagen wir mal»). Одноразово вжито довгу фонему /a:/ в частці «mal» як ненапружений голосний алофон [ɪ].

Централізовані й елідовані варіанти голосної фонemi /a/ однаково розподілені у мовленні всіх дикторів. Тест на нормальність розподілу виявився недоцільним унаслідок малої кількості варіантів зазначеної фонemi. 74% від усіх розглянутих алофонів довгої фонemi /a/ реалізовано як довгий звук [aː]. Довгий голосний [aː] на місці орфоепічної короткого [a] виявлено в шести випадках, а саме в кінці складу перед щільним приголосним [ʁ]. Алофон [ɛ] вимовлено в слові «dann» – [den], локалізований звук [ɐ] з'являється виключно в неозначено-особовому займеннику «man» – [mɛ]. Централізовані реалізації з частотністю 14% є відносно поширеними. Однак у таких випадках ідеться про форми артикля «das». Також більшість елізій та всі варіанти [ɪ] виявлено в реалізаціях зазначеного слова. Варіанти довгої голосної фонemi /a:/ не виражають нормальності розподілу, хоча їхня кількість є достатньою для статистичних обчислень.

Щодо фонетичних характеристик голосних заднього ряду потрібно зазначити те, що також довга фонема /u:/ у більшості проаналізованих випадків (78%) реалізується як закритий алофон [uː]. 81% розглянутих довгих, 50% напівдовгих і 48% коротких закритих алофонів фонemi заднього ряду /u:/ трапляються в складах слів із синтагматичним наголосом, тобто, під синтагматичним наголосом знаходяться 28% довгих алофонів [uː], 20% напівдовгих варіантів [uː] та 52% коротких звуків [u]. Закриті варіанти охоплюють 10% проаналізованих випадків. Централізація (8%) та елізія (5%) відбуваються виключно в займеннику «du».

88% від усіх розглянутих алофонів напруженої фонemi /o:/ є закритими. Залежність тривалості від фразового наголосу в цієї фонemi не відчутна. 42% алофонів довгої фонemi /o:/ довгі, 24% напівдовгі й 33% короткі, тобто 47% довгих, 55% напівдовгих та 16% коротких закритих варіантів знаходяться під синтагматичним наголосом. Перехідна зона до відкритої реалізації [ɔ, ɔː] є відносно великою. Такі форми переважно виникають в слові «oder». Відкриті алофони (11%) довгої фонemi /o:/ виявляються лише в прийменнику «vor», «oder» і «schon». Централізація та елізія голосної не відбуваються.

В українській мові ненаголошений [ɔ] в позиції перед складом з наголошеним [i], а особливо перед складом з [u] звукується й більше чи менше наближається за своїм звучанням до голосного [u]: «кожух» – [kɔ^uzux], «другу добу» – [dru^ubu dɔ^ubu]. Помітним для української

мови є вплив палаталізованих приголосних. Ненаголошені алофони голосних між м'якими приголосними української мови – закриті звуки, помітно просунені всією артикуляцією наперед. Голосні фонем /a, o, y/ в цій позиції є всі підстави віднести до голосних середнього ряду. Решту – до голосних переднього ряду. На слух ненаголошені голосні між м'якими приголосними у розмовному стилі виступають як звуки різноманітної якості. Наприклад, варіанти наголошеної /a/ між м'якими приголосними опізняється як [a], або [ɛ], або [i]; наголошена /ɔ/ як [ɔ] або [ɔ^ɐ], наприклад, «Яресько» – [jaɾɛs'kɔ], [jɛɾɛs'kɔ], [jiɾɛs'kɔ].

Слід зазначити, що українські голосні фонем /i/, /ɔ/, /ɛ/ мають тенденцію до звуження: ненаголошена /ɛ/ змінюється на /i/, наприклад: «мені» – [mɛ'ni], ненаголошена /ɔ/ змінюється на /u/, наприклад: «кожух» – [kɔ^uzux].

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що якісна редукція голосної фонем /o:/ в основному обмежена ненаголошеною позицією у фонетичному слові. Нормальність розподілу не досягається, диктори 4 та 5 реалізують слова частіше з відкритим варіантом [ɔ].

88% усіх алофонів німецької короткої фонем /u/ становлять її основний алофон [ʊ]. Редуковані форми [ʊ], [ɔ] та [ɔ] є швидше всього винятковими явищами. Елізія становить 10% і обмежується лише словами. Тест на нормальність розподілу неможливий. У 98% від усіх розглянутих алофонів коротка голосна фонема /ɔ/ не знає редукції. Зафіксовано випадіння голосної в таких фонетичних словах: «*obwohl*» – [(ɔ)ɾvɔ:l], [(ɔ)ɾvɔ:l], «*im Grunde genommen*» – [ɪŋ ɡʁʊnə ŋ].

Висновки. Отже, враховуючи викладене вище, можна встановити, що типологічною ознакою українського вокалізму є вплив оточуючих палаталізованих приголосних на модифікацію голосних звуків. Різниця в якісних та кількісних параметрах між наголошеними та ненаголошеними голосними в українській мові не настільки сильно виражена, як у німецьких голосних за винятком українських голосних фонем /i/, /ɔ/, /ɛ/, які мають тенденцію до звуження. Загалом, ступінь вияву акомодатії голосних української мови найбільше визначається місцем творення сусіднього приголосного, точніше тим, наскільки близькі за місцем творення артикуляції голосного й сусіднього приголосного. Вплив задньоязикових на українські голосні /ɔ/, /u/ менший ніж передньоязикових. З іншого боку, м'які передньоязикові приголосні більше впливають на голосні заднього ряду ніж переднього. Слід наголосити, що головна особливість українського вокалізму полягає в тому, що ненаголошені голосні різко не відрізняються своєю вимовою від наголошених. Усі складові голосні української мови в усіх позиціях зберігають повнозвучну вимову, а також свою якість в ненаголошених складах. На відміну від німецької мови різке скорочення, ослаблення, напівглуха вимова голосного – рідке й нетипове для української фонетичної системи явище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В. Д. История английского языка. Учеб. пособие / В. Д. Аракин. – 2-е изд. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2005. – 272 с.
2. Бондаренко Е. С. Вимовна норма та її територіальні різновиди / Е. С. Бондаренко, О. Є. Стеріополо // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2005. – Т. 8. – № 1. – С. 27–32.
3. Вейлерт А. А. Измерение степени соответствия систем гласных немецкого литературного стандарта и островного диалекта // Вопросы языкознания. – 1980. – № 1. – С. 102–113.
4. Кузьменко Т. М. Редукція наголошених голосних у сучасному німецькому мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови – німецька» / Т. М. Кузьменко. – Київ, КНЛУ, 2006. – 20 с.
5. Перебийніс В. С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови / В. С. Перебийніс. – К. : Наукова думка, 1970. – 272 с.

6. Стериополо Е. И. Система гласных и ее реализация в речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка) : автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.19 / Стериополо Елена Ивановна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. – СПб., 1995. – 36 с.
7. Стериополо О. І. Українська фонетична система у парадигмі міжнародної фонетичної асоціації (МФА) / О. І. Стериополо // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія Філологія. – 2012. – Вип. 27. – С. 51–58.
8. Тоцька Н. І. Звукова характеристика сучасної української літературної мови. Голосні звуки / Н. І. Тоцька // Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 50–130.
9. Dieling H. Zur Aussprache von Namen / Helga Dieling // Beiträge zur deutschen Standardaussprache Bericht von der 16. Sprechwissenschaftlichen Fachtagung am 15. und 16. Oktober 1994 an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg zum Gedenken an Hans Krech. Hanau und Halle : Verlag Werner Dausien, 1996. – S. 180–186.
10. Einführung in die Sprechwissenschaft. Phonetik, Rhetorik, Sprechkunst / Ines Bose, Ursula Hirschfeld, Baldur Neuber, Eberhard Stock. – Tübingen : Narr, 2013. – 288 S.
11. Meinhold G. Phonologie der deutschen Gegenwartssprache / G. Meinhold, E. Stock. – 6. Aufl. – Leipzig, 1982. – 256 S.
12. Sprechwissenschaftlich-phonetische Untersuchungen zur interkulturellen Kommunikation Russisch-Deutsch / Ursula Hirschfeld/Eberhard Stock (Hrsg.)// Hallesche Schriften zur Sprechwissenschaft und Phonetik. Band 33. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010. – 294 S.

REFERENCES

1. Arakin V. D. Istoriya angliyskogo yazyka. Ucheb. posobie / V. D. Arakin. – 2-e izd. – М. : FIZMATLIT, 2005. – 272 s.
2. Bondarenko E. S. Vymovna norma ta yii terytorialni riznovydy / E. S. Bondarenko, O. Ye. Steriopolo // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriya Filolohiia. – 2005. – T. 8. – № 1. – S. 27–32.
3. Veylert A. A. Izmerenie stepeni sootvetstviya sistem glasnykh nemetskogo literaturnogo standarta i ostrovnogo dialekta // Voprosy yazykoznaniiya. – 1980. – № 1. – S. 102–113.
4. Kuzmenko T. M. Reduktsiia naholoshenykh holosnykh u suchasnomu nimetskomu movlenni (eksperymentalno-fonetichne doslidzhennia) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 «Hermanski movy – nimetska» / T. M. Kuzmenko. – Kyiv, KNLU, 2006. – 20 s.
5. Perebyinis V. S. Kilkisni ta yakisni kharakterystyky systemy fonem suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy / V. S. Perebyinis. – K. : Naukova dumka, 1970. – 272 s.
6. Steriopolo E. Y. Systema hlasnykh y ee realizatsiia v rechy (eksperymentalno- foneticheskoe yssledovanye na materyale nemetskoho yazyka) : avtoref. dys... d-ra fylol. nauk: 10.02.19 / Steriopolo Elena Yvanovna ; Sankt-Peterburhskiyi hos. un-t. – SPb., 1995. – 36 s.
7. Steriopolo O. I. Ukrainska fonetychna sistema u paradyhmi mizhnarodnoi fonetychnoi asotsiatsii (MFA) / O. I. Steriopolo // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. – Seriya Filolohiia. – 2012. – Vyp. 27. – S. 51–58.
8. Totska N. I. Zvukova kharakterystyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Holosni zvuky / N. I. Totska // Suchasna ukrainska literaturna moва. Vstup. Fonetyka. – K. : Naukova dumka, 1969. – S. 50–130.
9. Dieling H. Zur Aussprache von Namen / Helga Dieling // Beiträge zur deutschen Standardaussprache Bericht von der 16. Sprechwissenschaftlichen Fachtagung am 15. und 16. Oktober 1994 an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg zum Gedenken an Hans Krech. Hanau und Halle : Verlag Werner Dausien, 1996. – S.180–186.
10. Einführung in die Sprechwissenschaft. Phonetik, Rhetorik, Sprechkunst / Ines Bose, Ursula Hirschfeld, Baldur Neuber, Eberhard Stock. – Tübingen : Narr, 2013. – 288 S.
11. Meinhold G., Stock E. Phonologie der deutschen Gegenwartssprache. – 6. Aufl. – Leipzig, 1982. – 256 S.
12. Sprechwissenschaftlich-phonetische Untersuchungen zur interkulturellen Kommunikation Russisch-Deutsch / Ursula Hirschfeld/Eberhard Stock (Hrsg.)// Hallesche Schriften zur Sprechwissenschaft und Phonetik. Band 33. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2010. – 294 S.

Стаття подано до редакції 10.03.2016 р.